

Zapisnik sa sastanka Tehničke komisije za izmjene i dopune Tržišnih pravila

Sastanak Tehničke komisije za izmjene i dopune Tržišnih pravila (Tehnička komisija) održan je u prostorijama NOSBiH dana 31.5.2021. godine sa početkom u 11 sati. S obzirom na aktuelnu pandemiju korona virusa ograničen je broj fizički prisutnih na sastanku na jednog člana po kompaniji iz koje su članovi Tehničke komisije. Dodatno, prisustvo sastanku i aktivno sudjelovanje u radu omogućeno je i ostalim članovima Tehničke komisije i javnosti putem web konferencije. Sastanku su prisustvovali :

	Ime i prezime	Kompanija
1	Muris Dlakić	JP Elektroprivreda BiH
2	Vasilj Petković	MH Elektroprivreda ERS
3	Uroš Bojanić	EFT RiTE Stanari
4	Stanko Krezić	JP EP HZHB
5	Mario Šeremet	NOS BiH
6	Bojan Rebić	NOS BiH
7	Dženeta Erović	NOS BiH
8	Merim Džizić	NOS BiH
9	Muamer Bahto	JP Elektroprivreda BiH
10	Saša Lukić	DERK
11	Almir Imamović	DERK
12	Alija Mujčinagić	DERK
13	Mirsad Šabanović	Asa Energija

Na sastanku Tehničke komisije za izmjene i dopune Tržišnih pravila diskutovano je o prijedlozima i komentarima koji su pristigli u NOSBiH, i to iz sljedećih kompanija:

1. MH Elektroprivreda RS a.d. Trebinje,
2. EFT RiTE Stanari,
3. JP Elektroprivreda HZHB d.d. Mostar i
4. JP Elektroprivreda BiH d.d. Sarajevo.

Pitanja o kojima se diskutovalo na sastanku Tehničke komisije i odgovarajući zaključci dati su u nastavku, i odnose se na:

1. Pravo na korištenje prekograničnog kapaciteta

U definiciji izbrisati riječ „dugoročni“ kako bi se u obzir uzeli svi alokacijski procesi

2. Prekogranična razmjena balansnih usluga - Prijedlog da Pružaoci balansnih usluga iz BiH direktno izvoze balansne kapacitete i energiju izvan BiH

U principu, izvoz balansnih usluga nije zabranjen. Međutim, prema mrežnim kodovima preporučuje se TSO-TSO model razmjene balansnih usluga i predviđeno je da u konačnici TSO-TSO model bude jedini model za razmjenu balansnih usluga. Sve platforme na nivou ENTSO-E rade na principu da TSO pristupaju platformama. Takođe, prijedlog treba sagledati i sa aspekta obezbjeđenja prekograničnih prijenosnih kapaciteta, te dostatnosti kapaciteta za potrebe BiH.

3. Rezerva za obnovu frekvencije

U definicijama izbrisati duplu riječ „snage“ i dopuniti sa „održavanja snage razmjene LFC područja“

4. Zamjenska rezerva

Definicija preuzeta iz mrežnih kodova.

5. Interval trgovanja 1 sat ili 15 minuta

S obzirom da je planiran prelazak na 15-minutni obračun debalansa, svi prisutni članovi Tehničke komisije iz reda učesnika tržištu su tražili i prelazak na 15-minutni period trgovanja. Dogovoreno je da se Tržišnim pravilima predvidi mogućnost trgovanja unutar BiH (interna trgovina) u 15-minutnim intervalima, dok su externe transakcije ograničene na satni period zbog uključenosti i susjednih operatora. NOSBiH i učesnici na tržištu treba da proanaliziraju procese zatvaranja dnevnih rasporeda s obzirom na postojanje satnih i 15-minutnih transakcija.

6. Retroaktivna trgovina električnom energijom

Prijedlog uvođenja trgovine između učesnika na tržištu nakon realnog vremena nije prihvatljiv za NOSBiH jer bi se time znatno zakomplikovali obračuni na balansnom tržištu, te bi se narušili bitni principi organizacije i rada tržišta u smislu da nakon unutar-dnevne trgovine nastupa balansno tržište na kojem je jedna strana u transakciji operator sistema, te u smislu finansijskog bilansa balansnog tržišta.

7. Neizbalansiran Dnevni raspored učesnika na tržištu

Prijedlog da učesnik na tržištu prijavljuje neizbalansiran dnevni raspored i njegovo eventualno balansiranje na balansnom tržištu nije prihvaćen jer bi to moglo dovesti do nesigurnog rada sistema, povećanja troškova zbog potrebe za rezervacijom dodatnih balansnih kapaciteta, povećalo bi cijene debalansa, i slično. U aktuelnom modelu učesnici moraju preuzeti odgovorost za svoje potrebe i obaveze.

8. Instrumenti obezbjeđenja plaćanja

Dogovoreno je da se, osim bankovnih garancija, uvedu i depoziti. Predstavnici NOSBiH-a će se oko ovog prijedloga još konsultovati sa Službom za finansije i ekonomske poslove.

9. Uvođenje dnevnih aukcija balansnih kapaciteta

Zbog odredbi Zakona o javnim nabavkama i potrebe dostave ponuda u pisanoj formi i dalje ostaju godišnji i mjesečni ciklusi dostave ponuda za kapacitet. Problem dugoročnog planiranja za pružaoce usluga će biti ublažen uvođenjem transfera kapaciteta i, eventualno, mogućnosti dostave dobrovoljnih ponuda za aFRR.

Ukoliko Zakon o javnim nabavkama omogući i provođenje dnevnih aukcija putem platforme, NOSBiH je svakako za uvođenje mogućnosti dnevnih aukcija .

10. Ukidanje penala za kapacitet iz procesa raspodjele nedostajućeg kapaciteta na pružaoce

Penal za neisporučeni balansni kapacitet iznosi oko 10 % vrijednosti kapaciteta. NOSBiH smatra da siguran sistem ne treba samo da bude cilj NOSBiH-a već i svih drugih učesnika, jer jedino u sigurnom sistemu mogu ostvarivati benefite iz djelatnosti proizvodnje, trgovine i snabdijevanja kojom se bave. Svi sudionici u sistemu trebaju preduzeti dodatne napore da se obezbjedi dovoljan balansni kapacitet jer je on jedan od preduvjeta sigurnog rada sistema.

11. Ograničenje cijene balansne energije nadole

Od strane svih prisutnih podržan je prijedlog da se uvede ograničenje i za cijenu balansne energije za mFRR nadole.

12. Transfer kapaciteta

Na sastanku je pojašnjeno da se transfer kapaciteta planira uvesti možda čak i na dnevnom nivou, da transfer ne smije prouzrokovati nikakve dodatne troškove za NOSBiH i da će detalji biti razjašnjeni u Procedurama za pomoćne usluge, dok će se u Tržišnim pravilima eventualno precizirati osnovni principi. Ugovorni organ, PBU, koji je sklopio ugovor o pružanju usluge preuzima sve obaveze i odgovornosti prema NOSBiH i u slučaju da izvrši transfer kapaciteta.

13. MOL lista za angažovanje aFRR

Vezano za prelazak sa proporcionalne aktivacije aFRR na aktivaciju prema MOL listi objašnjeno je da je cilj MOL lista, ali da se do uspostavljanja tehnički preduvjeta u dokumentu zadržala i opcija sa proporcionalnom raspodjelom.

14. Finansijska naknada za Q-V regulaciju

Na sastanku je data informacija da se u BiH do kraja naredne godine, ili eventualno ipočetkom 2023. godine planiraju instalirati 4 prigušnice i da se na taj način planira rješavati problem visokih napona u sistemu. Proizvodnim objektima i dalje ostaje obaveza regulacije napona na priključnim sabirnicama, s tim da će se umjesto „bez naknade“ navesti „Naknada za pomoćnu uslugu Q-V podrške, u slučaju da bude uvedena u Metodologiji za izradu tarifa za usluge prenosa el. energije, NOS-a i pomoćne usluge koju donosi DERK, obračunavati će se pružiocima usluge u skladu sa istom. Predstavnici NOSBiH-a su istakli da je, u slučaju visokih napona i drugih problema u pogonu sistema, kao i više sile, nepraktično uvoditi nadoknadu štete usljed debalansa učesnicima na tržištu kroz proces poravnanja debalansa, i da se u određenim ovakvim situacijama eventualno mogu iskoristiti članovi Tržišnih pravila koji se odnose na sporove i nepredviđene situacije.

15. Učešće Operatora za obnovljive izvore energije na tržištu električne energije

Na sastanku je prihvaćeno da se u članu 8. Tržišnih pravila stav:

„Na tržištu električne energije može učestvovati operator za obnovljive izvore energije uz uvažavanje ograničenja propisanih zakonskim aktima koja regulišu djelatnost ovog subjekta.“

izmjeni u:

„Na tržištu električne energije može učestvovati operator za obnovljive izvore energije.“

Napomena: Naknadnom analizom argumenata za brisanje drugog dijela rečenice, unutar NOSBiH smo utvrdili da nije ispravno ostavljati ovako široku konstrukciju za učešće na tržištu Operatora za OIE, pogotovo s obzirom da su ograničenja prema odgovarajućim licencama navedena i za ostale učesnike (proizvođače, trgovce i snabdjevače) unutar istog člana. Cilj ovih Tržišnih pravila treba da je da omogući ispunjenje zakonskih obaveza svih subjekata u dijelu koji regulišu ova Tržišna pravila, a ne da otklanjaju propuste i definiše procese u suprotnosti sa aktuelnim zakonskim okvirom. Zato predlažemo da se za Operatore za OIE, operatore prenosnog i distributivnih sistema i druge subjekte omogući sudjelovanje u aktivnostima koje se definišu i propisuju ovim Tržišnim pravilima, ali u skladu sa licencama, izdatim od strane nadležnih regulatornih komisija u BiH, koje ti subjekti posjeduju.

16. Registracija učesnika na tržištu prema članu 9.

Prijedlog da se precizira prvi stav ovog člana na način:

„Da bi ostvario prava koja mu kao učesniku na tržištu pripadaju, učesnik na tržištu je dužan registrovati se kod NOSBiH-a.“

17. Balansna shema

Prijedlog da se iz člana 11 izbriše odredba da učesnik na tržištu može biti član samo jedne balansne grupe je neprihvatljiv za NOSBiH jer narušava osnovne principe u modelu balansne odgovornosti koji je uspostavljen ovim Tržišnim pravilima. Naime, ideja je da se definiše balansna grupa kao skup obračunskih mjernih mjesta za koji se može utvrditi plan, i za koji se mogu utvrditi troškovi debalansa koji se, kao finansijka obaveza, poravnavaju sa balansno odgovornom stranom. To ne bi smjelo da predstavlja problem efikasnom funkcionisanju otvorenog tržišta električne energije na kojem svaki potrošač može da bira svog snabdjevača.

Takođe, u članu 21 bit će dodata odredba da, u smislu balansne odgovornosti, jedno OMM može biti pridruženo samo jednom učesniku na tržištu.

18. Određivanje cijene debalansa u intervalima kada nije bilo angažovane balansne energije

Zbog jasnoće i lakšeg razumijevanja teksta, potrebno je u članu 44 u odvojenim stavovima definisati slučajeve određivanja cijena debalansa kada nije bilo aktivacije aFRR nagore i aFRR nadole. Takođe, dogovoreno je da se u slučaju ako nije bilo aktivirane balansne energije posmatraju samo ponude za energiju aFRR zbog moguće pojave ekstremnih nepovoljnih cijena debalansa tokom nevršnih perioda.

Nakon diskusije NOSBiH se zahvalio svim članovima Tehničke komisije na dostavljenim komentarima i svima koji su uzeli učešće u diskusiji na sastanku.

NOSBiH će još jednom razmotriti sve pristigle komentare i nakon toga finalizirati draft verziju Tržišnih pravila, koja će nakon lektorisanja u tri jezičke varijante biti proslijeđena u dalju proceduru.

NOSBiH očekuje da će nova Tržišna pravila biti u primjeni od 01.01.2022. godine.

Prilog:

Komentari na Tržišna pravila 2021. godine (ERS, EFT RiTE Stanari, EPHZHB, EPBiH)

Sarajevo, 07.06.2021. godine

Koordinator Tehničke komisije

Dženeta Erović, dipl.ing.el.
